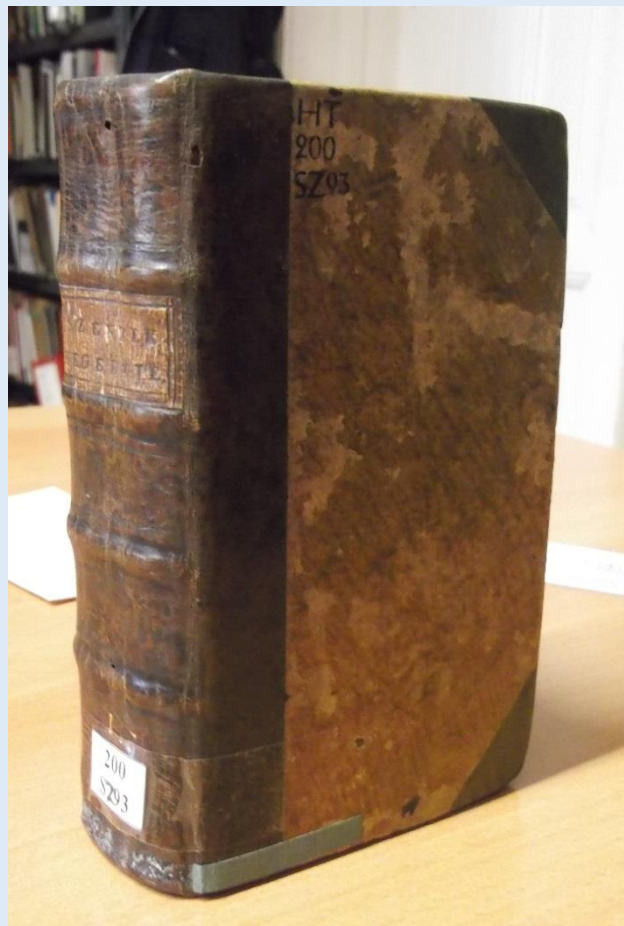

Szőnyi Irodalmi Tükör

1. évfolyam

Szőnyi Benjámín: Szentek hegedűje (1809)

Szőnyi Irodalmi Tükör

Irodalmi körkép a Szőnyi
Benjámín Református
Általános Iskola 2018/2019-
es tanévről

Szerkesztette: Sulyok Csaba

Lektorálta: Bacsáné Lévai Krisztina

Hódmezővásárhely 2019.

Előszó

Tavasszal a Szőnyi Benjámín Református Általános Iskolában meghirdetett *Papírra vethető gondolatok* irodalmi pályázatra érkezett művek publikálási lehetőségeként merült fel a gondolat egy irodalmi újság összeállítására. Az vezérelte elhatározásunkat, hogy a jól sikerült alkotások szélesebb körben, akár az iskola falain túl is megismerhetővé váljanak. Az elhatározás eredeti célja később kiegészült egyéb a Szőnyi Iskolához kapcsolódó irodalmi rovatokkal. Ezek a rovatok megemlékeznek iskolánk névadójáról, *Szőnyi Benjámín*ről, aki meghatározó személye a XVIII. századi vásárhelyi irodalomnak. A *Szőnyi Alma Mater*-ben igyekszünk leküzdeni azt a tényt és hiányt, hogy egykori diákjaink már nincsenek az iskola falai között, de az általános iskolai tanulmányikból is táplálkozó tudásgyapardásukat megmutatva mi is büszkék lehetünk rájuk. Külön rovat foglalkozik a *Tulipántlika* gálaműsorral, és egy csokorba gyűjtve olvashatunk a gyerekek *Anyák-napi* verseiből.

A diákok által készített írásokra rátérve: mitől lesz irodalmi egy szöveg? Elegendő, ha rímel a sorok vége és kész a vers? Elbeszélés kerül ki a tollunk alól, ha leírjuk, mi történt velünk a hétvégén - tehetjük fel a hasonló kérdéseket, mikor igyekszünk megítélni saját vagy mások írásait. Az irodalmi alkotásban benyomások tükröződnek vissza letisztult formában. Ennek a letisztultságnak forrása a lélekre való mély odafigyelés és az esztétikus fogalmazásra való koncentráció. Ha nagy géniuszokhoz, mint a diákok által is jól ismert Petőfi Sándorhoz vagy Arany Jánoshoz mérjük alkotásainkat, könnyen érezhetjük azt, hogy a fenti kérdések mérlegén könnyűnek találhatjuk próbálkozásainkat. A Szőnyi Irodalmi Tükörben található alkotások olyan állomásai a gyermeki gondolatoknak, amelyek esetében természetesnek tekinthetőek a próbálkozásból adódó gyengeségek. A gyengeségek közt azonban már ott rejtőznek azok a megszólalások, amik minden körülmény között értékessé teszik az adott művet. Ilyen érték lehet az egyediség, a stílus, az őszinteség. A versek, fogalmazások megítélésekor ezeknek a tényezőknek a meglétét kerestük.

A beválogatott írások egy része felhívásunkra készült, másik részét a tanórák alatt írták a diákok. Az alkotásokat olyan fotókkal illusztráltuk, amelyeken a diákok által készített dekorációk láthatóak.

Reméljük ez a rövid összeállítás örömteli pillanatokot szerez minden Olvasójának, és az alkotók számára hosszantartó ösztönzést ad a magukra és a világra való mélyebb odafigyelésre. A Szőnyi Iskola Irodalmi Tükört biztatásnak is szánjuk azok számára, akikben ott bujkál az irodalmi alkotás szándéka, de eddig a szükséges magabiztosság hiányában nem tudott felszínre kerülni.

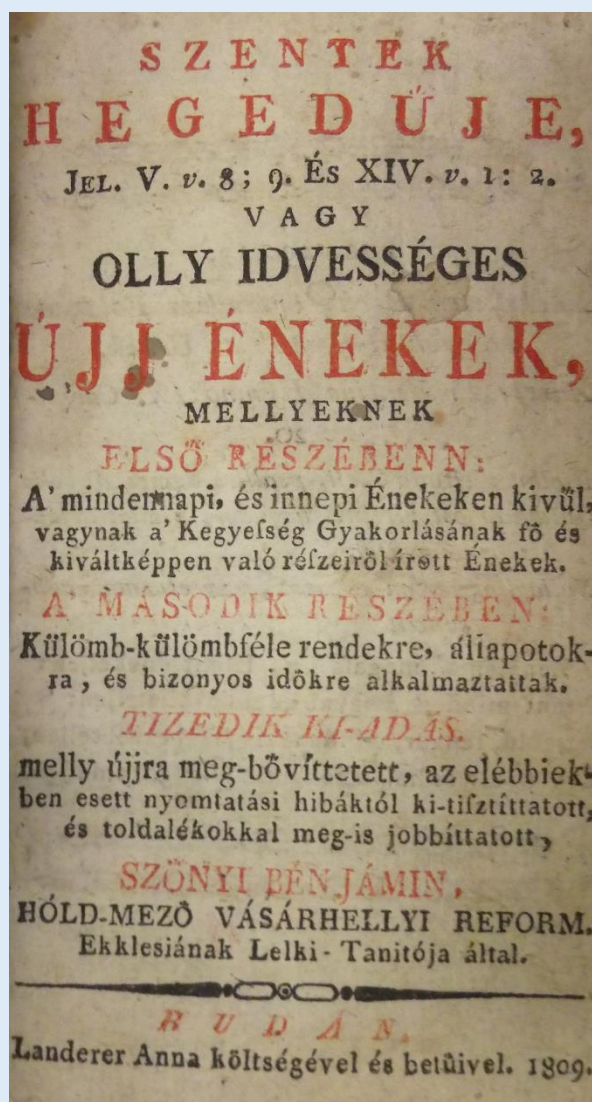
Sulyok Csaba

Maradandó értékeink

Szőnyi Benjámín Szentek hegedűje című műve a Németh László Városi Könyvtárban

A Szőnyi Iskola diákjai gyakori vendégei a Németh László Városi Könyvtár és Pósa Lajos Gyermekkönyvtárnak. A gyerekek örömmel vesznek részt a foglalkozásokon, és böngészik a nekik szóló könyveket. Szőnyis vonatkozásban azonban állandó lakója is van a városi könyvtárnak, ugyanis állományukban található egy 1809-es kiadású Szőnyi Benjámín Szentek hegedűje című, énekeket tartalmazó könyvecske.

A Szentek hegedűje először 1762-ben került az olvasók kezébe, ezt követően számos helyen kiadták a szerző által javított és újabb énekekkel bővülő könyvet. A megvizsgált példány az 1809-ben Budán megjelent tizedik kiadás egyike, a címlap szerint „*újra megbővítettett, az előbbieken esett nyomtatási hibáktól kitisztított és toldalékokkal meg is jobbított.*”

kiadás	megjelenés ideje	megjelenés helye
1.	1762	Kolozsvár
2.	1771	Pozsony
3.	1774	Pozsony
4.	1777	Pozsony (Szőnyi híre (szerk. tudta) nélkül)
5.	1784	Pozsony
6.	1785	Buda
7.	1785	Buda
8.	1786	Pest
9.	1789	Pozsony
10.	1809	Buda

Szőnyi Benjámin: Szentek hegedűje kiadásai 1762 és 1809 között

A budai nyomda, ahol a kötet készült, a diákok által is ismert Landerer családhoz kapcsolódó üzem volt. A család az egyik legjelentősebb nyomdászdynasztia, amelynek tevékenysége végig kísérte a XVIII. és XIX. századot. Budán kívül Pozsonyban, Kassán és Pesten működtek egymással párhuzamosan is nyomdáik. Az 1848-as pesti forradalmi események során a pesti Landerer sajtója alól került ki a Nemzeti dal és a 12 pont.

A Budán működő nyomda a család első magyarországi nyomdája volt, amit hozzávetőlegesen 1723-ban alapítottak. Landerer János Sebestyén volt az a vállalkozó kedvű bajor nyomdász, aki német telepesként érkezett hazánkba. Ugorva az időben, a XVIII. század második felében a nyomdaalapító fiának özvegye, Katalin irányította a nyomdát 1802-ig. 1802 és 1833 között (amikor a Szentek hegedűje tizedik kiadása készült) pedig Katalin lánya Landerer Anna lett az üzem vezetője. Kevés forrás áll rendelkezésre a nyomda működéséről ebből az időszakból. Trattner János Tamásnak a Magyar Országai Könyvnyomtató Műhelyek 1817-dikbeli állapotjok című munkájában az alábbiakat olvashatjuk Landerer Anna nyomdájáról: „Budán, Landerer Anna (Leány), Váltó és régi közönséges kellendős Könyveket, Német Kalendáriumot Negyed, Tóthot Negyed, Magyar Nyoltzad Réiben nyomtat; tart 1 Factort, 2 Szedőt, 4 Nyomtatót; feldolgoztathat Esztendőn által 115 Báll Papirost.”

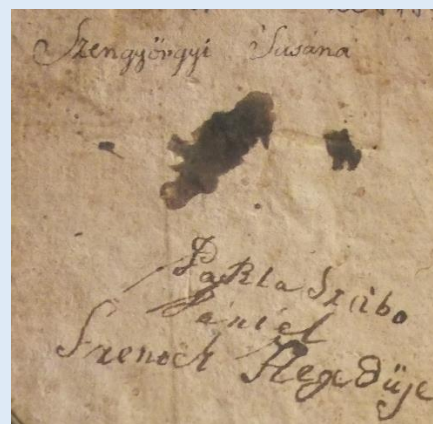
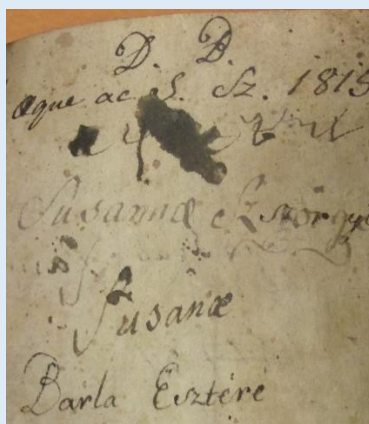

Trattner közlése alapján Landerer Anna nyomdájából főleg *kellendős* könyvek kerültek ki. Megállapítható, hogy Katalin vezetése alatt a nyomda felszálló ágban volt, míg lányának irányítása alatt folyamatosan csökkent a jelentősége. Erre utal, hogy Katalin idején a magyar és német szövegek mellett latin, görög és francia nyelvű nyomtatványokat is sokszorosítottak, míg láttuk, Anna alatt már csak magyar, német és tót (szlovák) nyelven nyomtattak. A nyomda által felhasznált papír mennyisége is csökkent, 1817-ben még 115 bál, 1821-1822-re 36 bál-ra csökkent. Landerer Anna 1833-ban bekövetkezett halála után a nyomda vezetését az egykori művezetők vették át.

A nyomdára vonatkozó információ pontosan így szerepel a könyvben: „*Landerer Anna költségével és betűivel.*” A mondat jelzi, hogy a nyomda (a korszakban általánosan) a kötet kiadásának anyagi kockázatát is vállalta. A *betűk* kiemelése azért fontos, mert a nyomdák saját, egyedi betűkészlettel dolgoztak, ami azonosíthatóvá tette a nyomdát is.

A könyv, mivel 1830 előtt készült, régi könyvnek minősül. A régi könyvek történetével kapcsolatban a könyvtulajdonosi bejegyzés (possessor) adhat támpontokat. A vizsgált könyvben is található több ilyen bejegyzés, ami alapján a könyv a református Barla család tulajdonában volt. A család több tagjának neve is szerepel a könyvben, így Barla Dániel, az ő felesége neve Szentgyörgyi Susána, valamint bizonyos Barla Eszter. A védőlapon és az előzéklapon található bejegyzések alapján a megnevezett tulajdonosok közül Barla Dániel lehetett az első, akihez 1815-ben került a könyv.

Forrás:

BÜKYNÉ HORVÁTH MÁRIA: A Landerer-család és nyomdászati vállalkozásai. In: Magyar Könyvszemle 82. évf. 1. szám 1966. jan.-már.

SZÖNYI BENJÁMIN: Szentek hegedűje vagy olly idvességés újj énekek. 10. kiad. Buda. Landerer Anna, 1809. (Németh László Városi Könyvtár és Pósa Lajos Gyermekkönyvtár)

Sulyok Csaba

Versek

A ballagó 8. osztálynak

Sulyok Csaba: 5. osztály

(2015/2016-os évfolyam)

Forog a világ
egy osztály
megtöri
a csendet.

Csillagokat
keresnek
miközben
a Napba

néznek,
tomboló
patakok,
hol balra

hol jobbra
húznak,
partra
vetnek sok

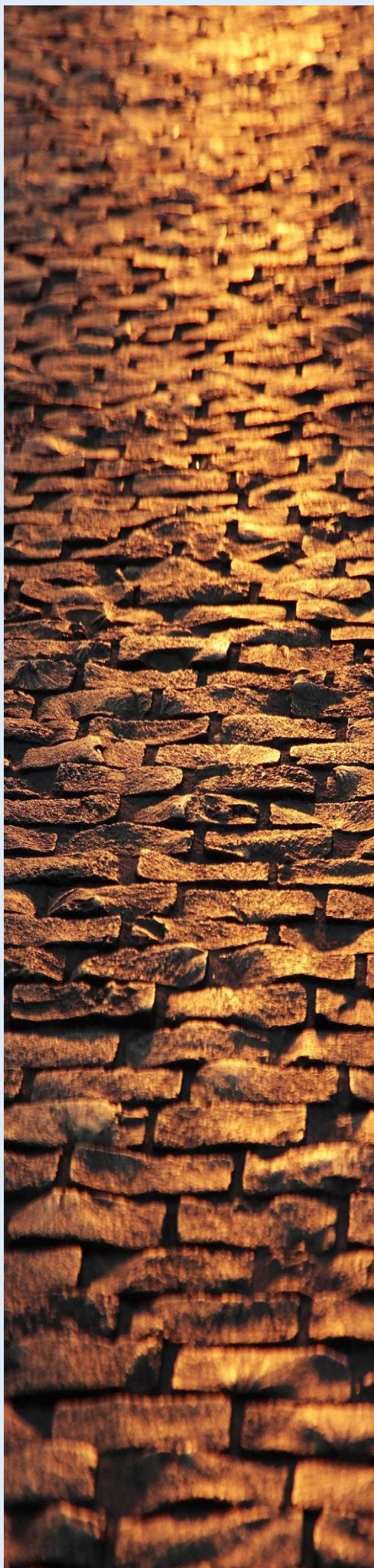
akaratot, mi
zabolázná
őket. A
helyeset

megtanítják
hibázni, hogy
legyen mit
a szemükre

hányini.
Fel s alá
járnak,
helyükre

várnak,
tétlenül
nem hagynak.
Átváltoznak

ördögnek,
angyaloknak
álmait
alusszák.

Szívük a
dal felé
fordul, új
vágyakat

ébresztenek
és szülői
sok nagy
mesének.

Elkészülnek
a befejezés
előtt, letépik
a háztetőt,

kinevetik
az időt,
ki egy percre
nem figyel

hiába
képzeli el,
már más
formát
vesznek fel.

Papírra vethető gondolatok

Vanderstein Sámuel Henrik (4./b osztály)

Városok

(Különdíjat nyert vers)

Rengetek dolog van a világon,
emberek, állatok, virágok,
városok, tájak, kilátók,
a városok szépek, kitárók

London, Párizs, Hollywood,
én még nem látom Malibut.
Tetszik nekem New York,
mert előhozza az új kort.

Los Angeles szép hely,
hol minden ember korán kel.
Budapest egy szép város,
hol sok épület áll most.

Washington gyönyörű város,
de ott semmi sem sáros.
Barcelona is gyönyörű város,
hol minden ember nagyon álmos.

Mondtam, hogy sok hely van a világon,
a virágok nőnek, kiválók.
Városok, tájak, kilátók,
mindegy, mit mondasz, kitárók.

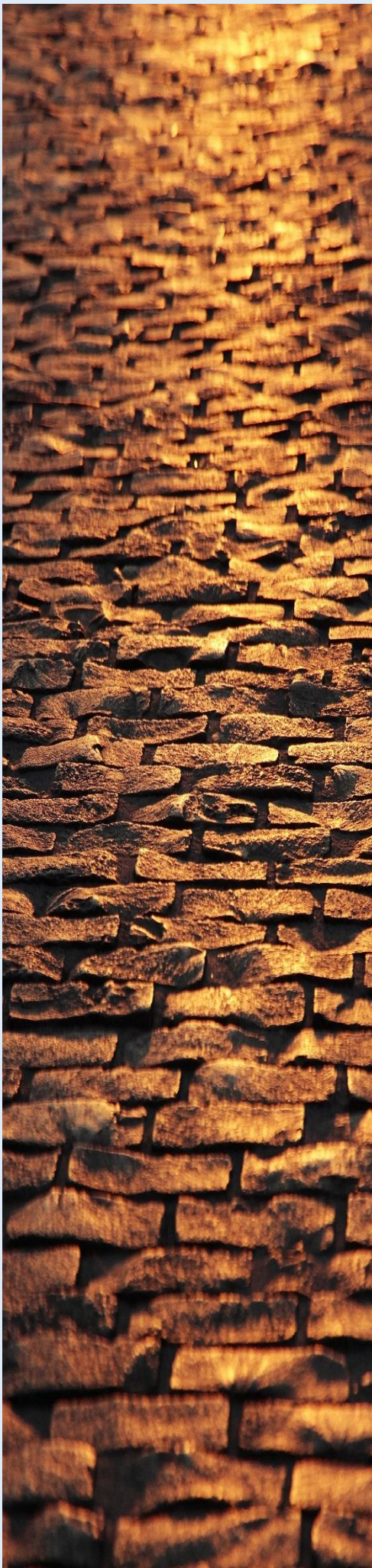
Vata Luca és Buzási Hanna (3./a osztály)

A lovarda

Lovarda, édes lovarda
benne az összes lovacska,
egynek neve Pelyhes,
másiknak neve Deres.

Tíz pej, nyolc kanca ebből,
négy szürke, négy barna.
Egynek befont haja van,
másnak tíz fonata van.

Sanyi bácsi éppen patkol,
Julcsa néni mostan horgol,
Peti bácsi lovat nyergel,
rá is ül, vágtazni kezd el.

Anyák napjára

Zsoldos-Kádár Árpád Hunor (4./b osztály)

A legjobb anya

Te nekem olyan vagy, mint egy virág,
szép vagy, illatos és tökéletes.
Mikor kutyát sétáltatunk,
olyankor jókat játszunk.

Ha Te nem vagy, én se lennék,
mikor messzire mész el,
szomorúan csinálom a dolgom,
csak ha hazaérsz, akkor vagyok boldog.

Lelkem megkönnyebbül,
mikor sikerül egy TZ,
de szeretetünket egy rossz dolgotat
sem választhatja szét.

Te vagy nekem az életem,
Neked meg én az életed.

Mucsi Milán Mór (4./b osztály)

A legjobb anyuka

Az én anyukám a legjobb a világon,
ő az én kedves, szép, illatos virágom.
Az anyukám egy kincs,
nálá jobb sehol sincs.

Nagyon sokat dolgozik az anyukám,
és közben sokat vigyáz reám.
Az anyukám kedves, szorgos, gondos,
s közben mindig mosolyog.

Úgy szeretem őt, mint a vattacukrot,
és annyira féltém az én anyukám,
mint senki más.

Márkus Martin László (4./b osztály)

Az én anyukám

Kincs az én édesanyám,
Te adtad az én életemet.
Nevelsz, gondozol, étket adsz nekem,
s ha rosszat csinállok, megbeszéljük.

Ha megsérülök, segítesz,
ha elromlik valami, szerelőhöz sietsz.
Mindig boldogan hazavársz,
imádlak és szeretlek, én kedves anyukám.

Mindig a legjobbat adod nekem,
kedves vagy, tűröd a sok rossz jegyem.
Bármi történik,
az én anyukám Te leszel mindig.

Benyhe Zsombor János (4./b osztály)

Az én Édesanyám és Mamám

Édes kedves Anyukám, és persze a Mamám, sokat vigyáztok reám.
Ha rosszabb jegyet kapok, mondjátok: a sok ötös mellett elfér,
Szinte mindent engedtek,
De úgy vigyáztok rám, mintha kincs lennék Nektek.

Anyának szép kék szeme van,
mint a víznek, mi életet ad.
Mamám szeme halványkék, mint az ég,
amiben reggel gyönyörködünk.

Anyának és mamának szép szőke a haja,
mint a homok, mivel játszanak a gyerekek.
És üveg készül belőle és mi látjuk magunkat a tükörben
és világunkat az üvegen.

Sokat dolgoztok reggeltől estig.
Anya dolgozik hat órát és otthon végzi a házimunkát.
Mama már idős, szeretne egy kis nyugit,
szeretlek Benneteket, mint gyerek a csokit.

És köszönök Nektek mindent Mamám és Édesanyám!

Elbeszélések

Papírra vethető gondolatok

Elek Bíbor Viktória (3./b osztály)

A vicces rajzszaakkör

Ez a szakkör nagyon jól telt.

Hengereket kellett rajzolni. De én és Doci kicsit, tényleg elég kicsit, eltértünk a témától. Rajzoltunk egy bástyát, és arra, hát-hát ő méregtűskéket, meg abból kinövő fojtó indákat, és a várra úgy lehetett csak feljutni, hogy héliumos lufit ragadunk és az felvisz minket. Úgy működött, hogy, fogd meg a héliumos lufit és az repít EGY-ideig, utána kidurranja azt egy tű, ami a várból nő ki. De ne félj! Mert egy lépcsőre esel, azon, ha felsétálsz, eljutsz egy fakapuhoz, amin keresztül bejutsz a várba, ahol MERGES kígyók várnak. Méregtó veszi körül a várat. De ne aggódj! Ez a vár nem csak ölni tud, hanem megvédi az állatokat.

Havas hétvége

- A hétvégém eléggé havas volt.
- Miután szombaton hazaértünk, kezdődött is a hócsata.
- Mit jelentenek a hógolyók? – kérdeztem Hangától.
- Na mit? – érdeklődött.
- Ezt! És hozzávágtam egy hógolyót.
- Hééé! Ez nem volt szép! – jelentette ki.
- Nem baj! – feleltem.
- BUFF! BUMM! Majd Hanga felborult.
- És, amikor odanéztem, Pilli trónolt rajta.
- Amikor felállt, elkezdtem vigyorogni.
- Mi olyan vicces? – kérdezte
- Pilli. – feleltem.
- Ez a szombat is jól telt.

Rácz Miklós (3./b osztály)

A finom házi feladat

Ez a kaland nálunk kezdődött. Anya előkészíti a palacsinta alapanyagait. Amiket az asztalon látok az a szénsavas ásványvíz, tej, liszt, só, cukor és 2 tojás, amit Nándi segít feltörni Anyának. Összekeverjük őket, és betesszük pihenni a hűtőbe egy órát. Kiszedjük a tésztát, és megsütjük a palacsintasütőben, de a palacsinta mindkét oldalát megsütjük. Aztán várunk, hogy kihűljön. Utána töltjük meg kakaóval! Én egyből meg is ettem. Zsófi tépkedte az üres palacsintát, anya pedig a haját a sok mosogatni való miatt.

Ez a palacsinta tényleg nagyon finom.

Tulipántlika

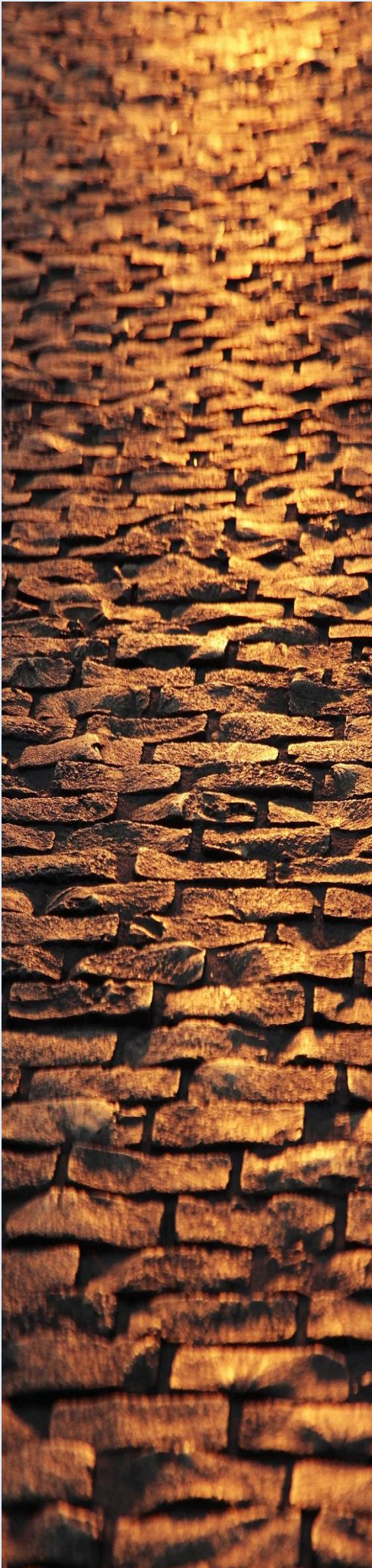
Sulyok Csaba: Mi fán terem az Ihlet?

Előadásra került a Tulipántlika-esten 2018-ban, a Szőnyi Iskola suliszínpad előadásában.

Színpadra alkalmazta: Bacsáné Lévai Kriszta

Versek szólnak, a messzi képzeletből. Négy barátról, kik az Ihlet nyomába erednek.

*Nyárika vagyok
Az égről nyújtom
kezemet, ragyogó
lelkemet, hol járok
a világ ébred,
nem csillog szebb
csillag néked.*

Motoszka vagyok

*Itt, ott, amott, kezem
mindent megfogott,
mi lehet a füled
mögött, az érdekel
most szerfölött.*

Szökencs vagyok

*Ha hiszed, ha nem,
nem rokonom egy
rugó sem, egy
kilométer
szökkenésem,
Szökedencs
a szülőföldem.*

Bukfenc vagyok

*Hátamon jutok el
hozzád, de hátamra
nem veszek, bátyám
horvát, egyszer körbe
gurulta az Adriát.*

Szökencs: Képzeljétek, a nyúl elvesztette a nyúlcipőjét, feltehetően felvette a lajhár, meg is büntették gyorsajtásért, segíthetnénk visszaszerezni neki a lajhártól!

Motoszka: Én nem segíthetek, a répa és a káposzta barátaim, folyton panaszkodnak, hogy a nyúl megrágcsálja őket!

Bukfenc: Hagyd már azt a répát, sárga az irigységtől, a káposzta meg állandóan savanyú képet vág!

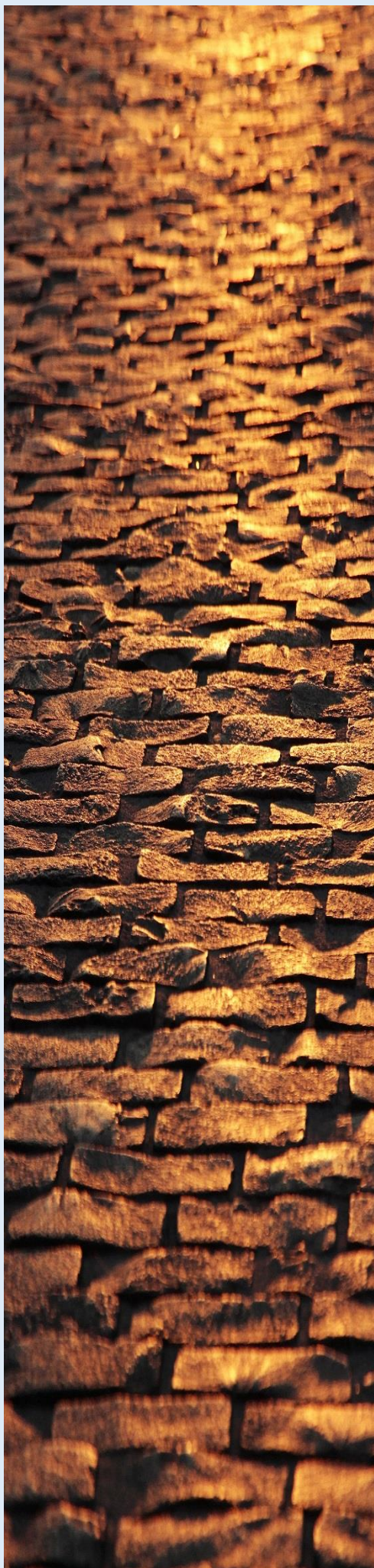
Motoszka: Mit csinálsz Nyárika?

Nyárika: A leckémen gondolkodom, Versike Tanárnő azt adta fel, hogy keressünk a környékünkben egy írókat és beszéljünk vele.

Szerintetek hol lehet írókat találni?

Szökencs: Szerintem a könyvtárban laknak, hogy ha megírnak egy új könyvet, ne kelljen messzire cipelniük.

Motoszka: Dehogy, a könyvtárban a könyvtárosok laknak, az íróknak van egy Ihlet nevű segítőjük, aki mindent megcsinál nekik, úgy, mint nekünk anyu. Kétségtelen, hogy az Ihlet hordja a könyveket a könyvtárakba, és a boltokba, de még senki sem látta.

Nyárika: Biztosan éjszaka mozog! Nagyon titokzatosak ezek az írók.

Szökencs: Ítéлке apja nem író? Itélke azt mondta az apja mindenféle ítéleteket ír, és ha valaki kap egy ilyen ítéletet, évekig nem kell iskolába vagy dolgozni mennie.

Bukfenc: Ítéлке apja nem író, hanem bíró! Ha elítél valakit, akkor az a börtönbe kerül.

Bukfenc: Szerintem az írók folyton vándorolnak, hogy könnyebben eszükbe jusson mit írjanak, és csak véletlen lehet velük találkozni.

Nyárika: Reggel véletlenül kiöntöttem a kakaómat és véletlenül otthon hagytam a tolltartómat.

Motoszka: Ez nem véletlen, hanem a figyelmetlenség.

Nyárika: Ha ilyen okos vagy, Motoszka, akkor mondd meg, hogy hol keressem az írókat és a véletleneket!

Motoszka: Ugorj be egy kávézóba, az írók ott ücsörögnek, ha egyébként nem jut eszükbe semmi.

Nyárika: Kávézóba? Oda engem nem engednek be, gyerekek nem ihatnak kávé!

Bukfenc: Próbáld meg a Kotyogóban, kérjél tejszínhabot!

Nyárika: És honnan ismerem fel az írókat?

Szökencs: Magukban beszélnek és rágják a tolluk végét.

Motoszka: Azt Te csinálod Szökencs!

Bukfenc: Az írók a távolba tekintenek, olyan átszellemüléssel, mint mikor mi a játékbolt kirakata előtt megyünk el, és ha megjön az Ihlet, olyan kitaratóan írnak, ahogy mi könyörgünk az áhított játékért a szüleinknek.

Nyárika: És nem veszélyes ez az Ihlet?

Bukfenc: Nem hiszem, Őt csak az Írók látják, a szavakat hozzák vissza, ha elkóborolnának az író tolla alól. Ja, és a toll! Az íróknál mindig van toll, nem is egy, hanem sok-sok.

Szökencs: Annyi, mint Tömötkének, hogy már nem fér a tolltartójába és az uzsonnáját sem tudja megenni, mert mindig a szétszóródott tollait pakolja?

Bukfenc: Igen! Felismered most már az írókat Nyárika?

Nyárika: Igen! Tollak hevernek körülöttük, miközben játékokról ábrándoznak és valami izé, Ihlet szavakat vonszol eléjük.

Bukfenc: Nyárika, nem kell mindent szó szerint érteni, de valami hasonló!

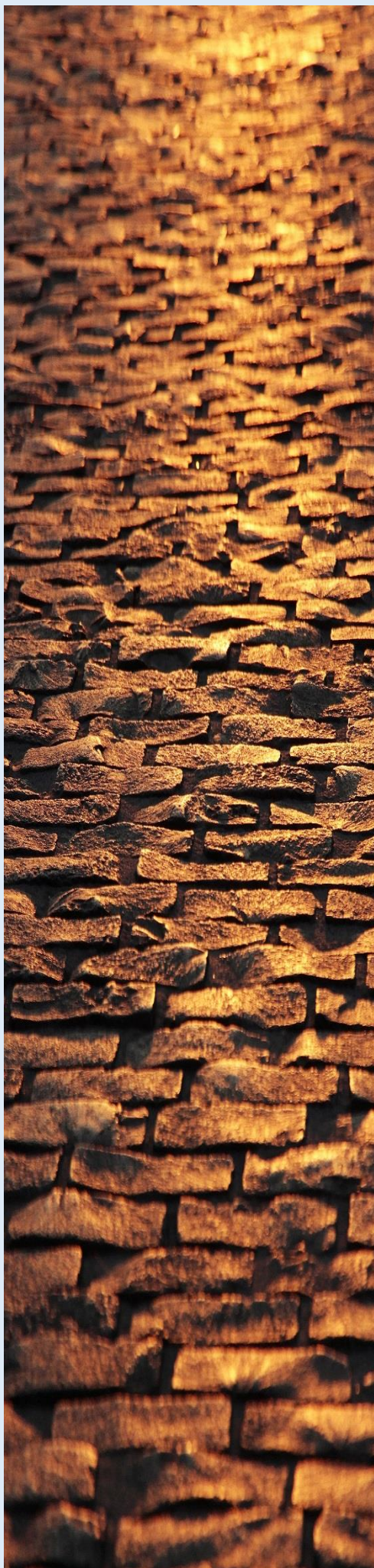
Motoszka: Ahogy elnézem Nyárikát, a lovat inkább ne keverjük bele.

Nyárika: És mit tegyek, ha meglátok egy ilyen író?

Bukfenc: Van pár dolog, amivel könnyen le lehet venni a lábukról az írókat. Például, ha azt mondd nekik, hogy egy könyvkiadótól jöttél, és szeretnéd megjelentetni az írásukat, ezzel az Ihlet is elégedett lesz, mint a szüleid, ha ötöst viszel haza.

Nyárika: De én nem vagyok könyvkiadó!

Szökencs: Légy magabiztos, mióta a fél osztály rólad másolja a matek háziját, azóta elmehetnél kiadónak is!

Motoszka: Szerintem egyszerűen menj oda hozzá, és mondd el, hogy milyen házit kaptál. A helyedben előre megfogalmaznám, miket kérdeznék tőle.

Nyárrika: Azt se tudom megfogalmazni, hogy menjek oda hozzá!

Motoszka: Ne legyél már ilyen nyuszi!

Bukfenc: A Nyúlról jut eszembe, most mondták be a hírekben, hogy a Lajhár olajra lépett, miközben az nyúl cipője miatt üldözték!

Szökencs: Akkor a nyúl bottal ütheti az olajra lépet nyúlcipője nyomát.

Nyárrika: Inkább kilesem, ki vesz a bútorboltban íróasztalt, az biztos csakis író lehet.

Szökencs: Anyukám is vett íróasztalt, de tudtommal nem író.

Motoszka: Szökencs, ez meglátszik a magyar házijaidon is.

Szökencs: Nem is tudom, ki kezdte a múltkori fogalmazást úgy: „itt a vége...”

Bukfenc: Ne veszekedjete! Nézzétek ezt a plakátot!:

„Közönségtalálkozó az Analfa Béla Művelődési Házban.

Találkozothatsz a legnépszerűbb írókkal.” Nyárrika, menj el a közönségtalálkozóra, és lesz miről írnod Versike Tanárnőnek!

Nyárrika: Köszönöm Bukfenc! Most már megnyugodhatok!

Szökencs: Nézzétek! A nyúlnak meglett a cipője, a lajhárnak meg Ítéлке apukája írja az ítéletet, ma éjszaka már a fogdába húzhatja a lóbőrt!

Nyárrika: De miért húzná a lajhár a ló bőrét, ez valami büntetés?

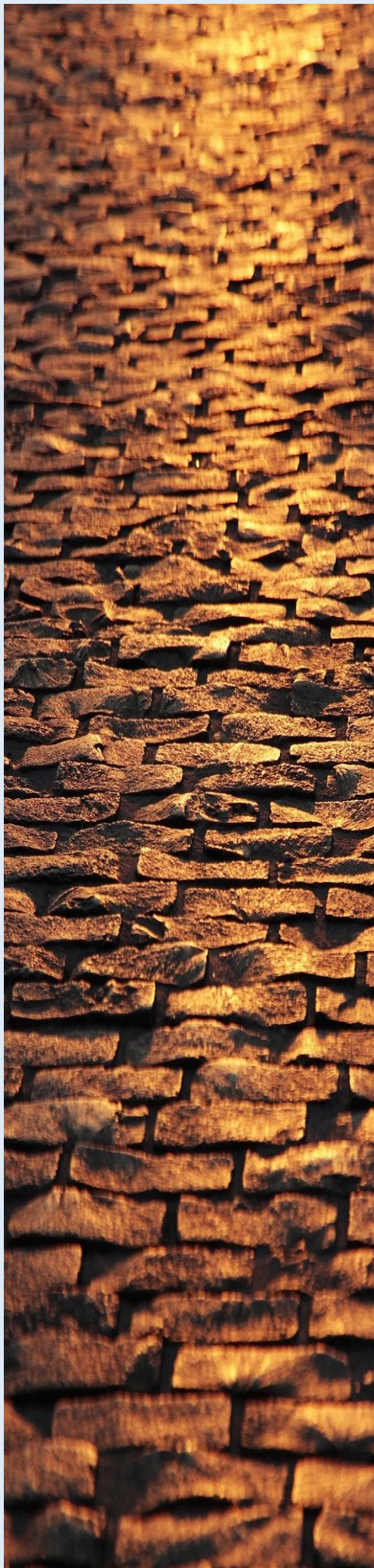
Szőnyi, az Alma Mater

Halmai Dávid tanulmánya (Bethlen Gimnázium, a Szőnyi Iskola egykori diákja): Görgey tábornok alakjának értelmezése Németh László *Az áruló* című drámájában (részlet)

„Egy ilyen sors: mint az enyém... a legjobbakat készíti gondolkozásra.” Görgey Artúr jellemének volt egy bizonyos alappillére, amely jóformán a teljes életútjának irányelvet adó, és azt részleteiben is meghatározó döntéseivel hozzásegítette őt: a racionalitásra¹ való törekvése. Németh László drámájában

¹ racionalizmus: filozófiai, ismeretelméleti irányzat, amely szerint ismereteink forrása az emberi ész, és megismerésünk tiszta gondolati elemeit a nem gondolatiakkal szemben elsőbbség illeti meg. <https://www.arcanum.hu/hu/online->

megmutatkozik Görgey katonapolitikai állásfoglalása, a személyes tapasztalatok értelmezése és saját értékrendjének ütköztetése Kossuth államférfiúi nagyságának nyomasztó súlyával és tevékenységével.

A mű Németh László történelmi témájú drámái közé tartozik, ezeknek tárgyát, tematikáját számos alkalommal a magyar történelem egy-egy, addig még ki nem fejtett pontjából ragadta ki. Már Németh László előtt is voltak irodalmárok, akik, mint a hazai literatúra nagyra becsült művelői, feladatuknak érezték, hogy a magyar történelem egyik fekete foltját a megfelelő szakszerűséggel interpretálják. Többek között Móricz Zsigmond – akkoriban a Nyugat főszerkesztője – a következőképpen szól Görgeyről: „Áruló?... Soha!... Egyetlen gondolatában sem volt. (...) Kötelességét híven teljesítette s az a büszke öntudat élhetett benne rendületlenül, hogy a magyar kardnak, a magyar vitézségnek ő volt utolsó legendás hőse.”² A Görgey-kérdés egészen egyedülálló módon történő értelmezése tárul az olvasók elé Németh László négyfelvonásos drámájában.

Görgei Artúr, a magyar hadsereg főparancsnoka
Barabás Miklós litográfiája (forrás: Wikipédia)

Az első felvonás első jelenetében Moroné és Görgey feleségének dialógusa mutatja be a helyszínt, és a szituáció ábrázolásával serkenti az olvasó képzeletét: meghatározza a teret és az időt. A cselekmény az osztrák császár, I. Ferenc József felségterületén fekvő Klagenfurtban játszódik, ahová Görgey tábornokot közvetlen családjával együtt 1849. szeptember 11-én

[kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/r-46B74/racionalizmus-46CA0/?list=eyJxdWVyeSI6ICJyYWNpb25hbGl6bXVzIn0](https://www.kiadvanyok.com/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/r-46B74/racionalizmus-46CA0/?list=eyJxdWVyeSI6ICJyYWNpb25hbGl6bXVzIn0)
2019. február 8.

² Móricz Zsigmond: Görgey Artúr, Nyugat; 1930.; 13.szám;
<http://epa.oszk.hu/00000/00022/00493/15290.htm> 2019. 01. 19.

internálták.³ A lakás tisztességes polgári hajlék: kétszintes lakórész, szalon, társalgó (nappali szoba), saját háló- és dolgozószoba a tábornoknak, és egy takaros hálószoba a feleségének, Adélnak. A házból gyönyörű kilátás nyílik a birodalom egyik legnagyobb és legbővebb vizű tavára, a Wörthi tóra. Onnan tovább pedig az Alpok Karavankák nevű hegyvonulatának ámulatba ejtő havas szikláira tekinthet az ember. A korabeli magyar ember kivételesen szerencsésnek mondhatta magát, ha ehhez akárcsak minimálisan is hasonlító otthonban élhetett. Am Görgy Artúr számára a klagenfurti birtok, ahová maga az uralkodó helyezte őt, nem a kényelmes és gondtalan életmódot jelentette, hanem egy cellát. Ott-tartózkodása alatt mindvégig úgy érezte: ő nem vendég itt, hanem fogoly.

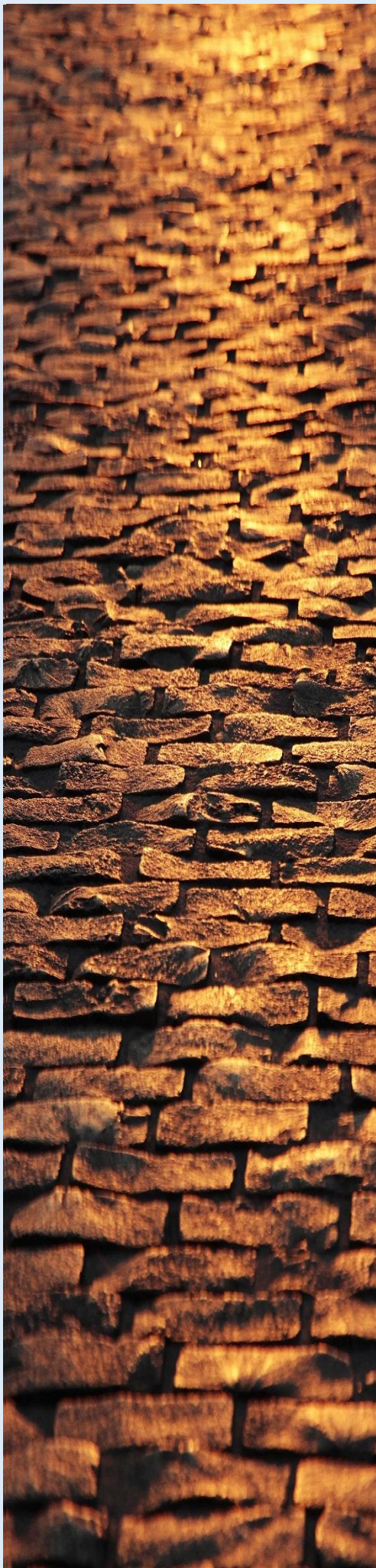
„S a férfiak, főleg az ilyen romantikus lelkűek, mint Görgy tábornok lehet, mindig találnak valami gyötrődni valót... Ami volt meg ami lesz... Mintha nem volna elég az is, ami van.”⁴ A darab nyitányában két – meglehetősen különböző temperamentumú – asszony társalgása során kezdi el a történet expozícióját a szerző. Az egyik Moroné, egy posztógyáros, Moro Tódor felesége, a másik Görgy tábornok hitvese, a francia származású Adél. Kettejük diskurzusából kiderül, hogyan vélekednek Görgyéről, mint emberről, mint férjről és barátról, s miként tekintenek arra a férfira, aki „bukott szabadságharcosként” egy tisztázatlan okból meghozott császári rendelkezés miatt nemhivatalos száműzetésben él. Eleinte a felszínesség látszatát keltve az ablakból a szemük előtt elterülő kilátásban gyönyörködnek, miközben Adél kalauzolja vendégét. A rövid, csak néhány szóból álló leírás során, a szerző által megadott külső jegyek alapján testet ölt képzeletünkben a beszélgetést folytató szereplők jelleme. Adélt szép alkatú, de megviselt külsejű fiatalasszonynak ábrázolja: arca szomorú, de mégsem reményvesztett. A másik asszony, Moroné, szintén fiatal, mégis koránál idősebbnek látszik, ami testesebb alkatából és harsány modorából adódik; amolyan magyar parasztasszonynak gondolná az ember, holott osztrák. A jelenetet Adél nyitja meg: megmutatja barátnőjének klagenfurti házukat, és közben személyes érzéseit is megosztja vele, majd rátérnek Görgy tábornok személyére. „Artúr keze pedig éppoly nyugtalan, mint a feje, folyton fabrikál valamit. (...) Én nem is bánom, ha elfoglalja magát... Aki tanul, az hisz.” Kiderül, hogy a tábornok – aki végzettsége szerint vegyész, tehát a természettudományok iránt fogékony ember – szabadidejében barkácsolással, mechanikai dolgok tanulmányozásával tölti az idejét, addig sem gondol a magyarok ügyére. „Adél: Addig nem foglalkozhat azokkal a szörnyű dolgokkal, ott (...) Magyarországon...”⁵ „...Egész rövid találkozásink voltak, mintha hites neje, a Vérontás istennője⁶ mellől kellett volna hozzám

³ Görgy Artúr: Életem és működésem Magyarországon 1848-ban és 1849-ben; Bevezető, <http://mek.oszk.hu/04700/04739/html/gorgey1001/gorgey1001.html> 2019. 02. 10.

⁴ Németh László: Történeti drámák II. kötet: Az áruló; Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1963., 269.o.

⁵ Németh László: Történeti drámák II. kötet: Az áruló; Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1963., 269.o.

⁶ Arész – görög hadisten, Zeusz és Héra fia. A tizenkét olümposzi isten egyike. Az ádáz hadakozásnak, a dühödt öldöklésnek volt istene. <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-ki-kicsoda-az-antik->

szökösni.”- panaszkodik Görgey felesége a múltat idézve barátnőjének. A görög mitológiában megjelenő tizenkét olümposzi isten közül az egyik – a gyakran negatív kontextusban ábrázolt – Arész volt. A görög hadisten férfi volt, Adél mégis istennőként hivatkozik rá. Valószínűleg azért, mert az szeretné érzékeltetni, hogy férje katonai mivoltából adódóan vonzódott a háborúhoz, és az azzal járó vérontáshoz. A hellén mítoszok istennői gyakran jelentek meg szépséges, csábító, és olykor veszélyes nőszemélyekként, akik a megbabonázott férfiakat kihasználva érték el céljukat. Ezért nevezhette meg Adél a „Vérontás istenét” istennőnek: férje vonzódott a harchoz, akit, mint egy istennő, úgy csábított izgalmas ütközetbe a kötelessége.

Beszélgetésük végén megjelenik Görgey tábornok és Moro Tódor. Az asszonyok diskurzusához a férfiak is csatlakoznak, beszélgetésük tárgya a katonáskodáshoz szükséges emberi attribútumok megvitatása. Moroné ironikus megjegyzést tesz férjéről: azt állítja, ha háborúra kerülne sor, akkor Moro alkalmatlan lenne katonának. Görgey szerint, hogy valaki győzelmet arathasson a csatában, kevés a pusztá bátorság és a vakmerőség: „*Guyon gróf olyan hős volt, mint az oroszán; a vezérkari főnököm, Bayer ezredes pedig, ha dobhártyáját bizonyos foknál erősebben kezdte rezgetni az ágyúszó, egy faluval rögtön hátrább tetette székhelyét. S mégis vele mentem többre.*”⁹ Ezen a ponton kezd kibontakozni az olvasó előtt Görgey tiszta logikán alapuló szemléletmódja, melyet – felesége elmondása alapján: „*A sztoikus férfi, aki Prágában hideg szobában, vízen és kenyéren tanult*” – a tábornok nyilvánvaló sztoicizmusa¹⁰ tesz egyfajta sajátos erkölcsi alaptétellé, amely hozzásegítette őt hadi sikereihez, és magánemberként is képes volt egyenes és higgadt férfiként viselkedni. Az igazi hadvezérnek – Karl von Clausewitz szerint – a bátorságon kívül szüksége van a makacsságtól távol álló határozottságra, lélekjelenlétre, a gyors döntés képességére, hadvezéri szemmértékre, tehát az ellentmondó hírek közötti gyors és helyes elhatározás képességére, megfontoltságra, tájékozódóképességre, képzelőtehetségre, s végül egy mindezen képességeket és tulajdonságokat szintetizálni képes intellektusra.¹¹

[mitoszokban-F869D/a-F86A8/aresz-](#)

[F8782/?list=eyJxdWVyeSI6ICJcdTAwZTFyXHUwMGU5c3oifQ](#)

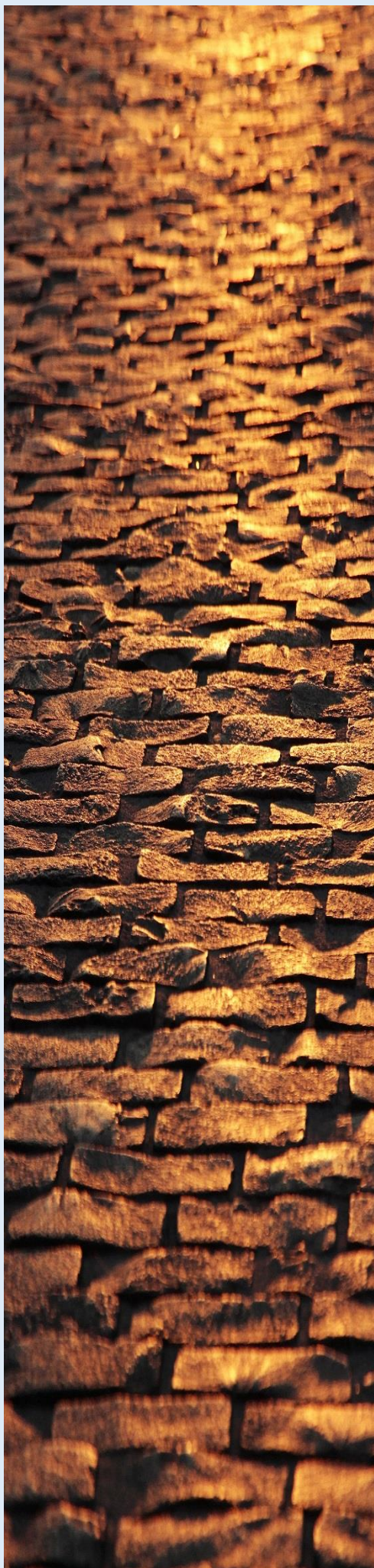
⁷ Gróf Guyon Richárd: honvéd tábornok, aki híres volt heves természetéről és radikális, forradalmi nézeteiről. <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/g-gy-757D7/guyon-richard-75AA9/?list=eyJxdWVyeSI6ICJndXlubiByaWNoXHUwMGUxcmQifQ> 2019. 02. 10.

⁸ Bayer József Ágost: ezredes, Görgey tábornokának főnöke. Ő készítette el a híres téli hadjáratnak és Buda ostromának tervét. <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/b-74700/bayer-jozsef-agost-74A1E/?list=eyJxdWVyeSI6ICJCYXllciBqXHUwMGYzenNIZiJ9> 2019. 02. 10.

⁹ Németh László: Történeti drámák II. kötet: Az áruló; Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1963., 274.o.

¹⁰ sztoicizmus: A sztoikus (I. 1) ember életfelfogása, magatartása; rendíthetetlen lelki nyugalom, erkölcsi állhatatosság az életnek mindennemű változásaiban. <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/sz-4A3C0/sztoicizmus-4D1FA/?list=eyJxdWVyeSI6ICJzenRvaWNpem11cyJ9> 2019. 02. 12.

¹¹ Hermann Róbert: Görgey Artúr, a szabadságharc hadvezére, Kisebbségkutatás Szemle, 144.o.

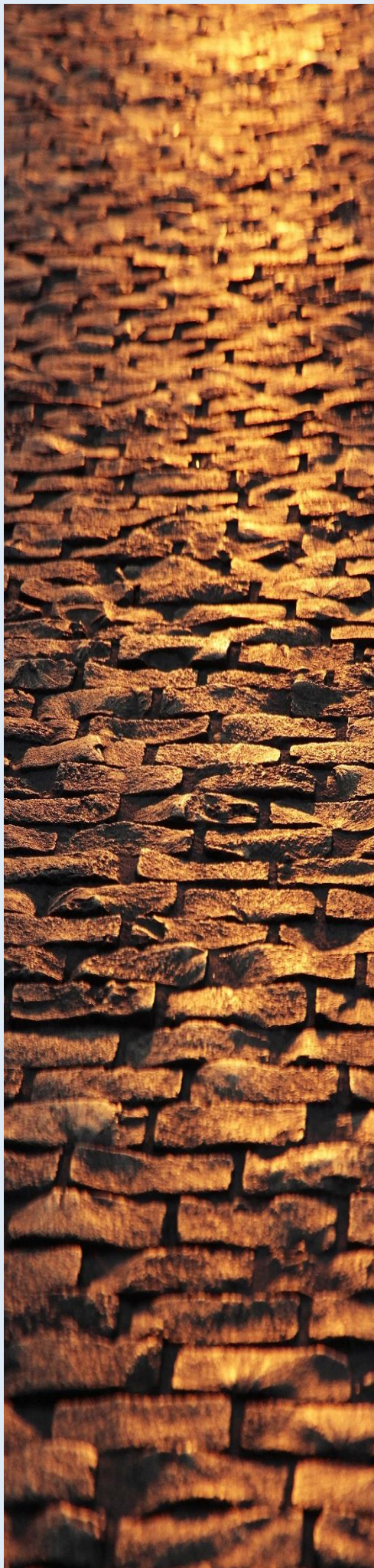
Az első felvonás egyik legfontosabb cselekményét, Görgey Moroval folytatott beszélgetését végül George, Görgeyék inasa szakítja meg, amikor bejelenti egy Magyarországról érkezett katonatiszt váratlan és hirtelen látogatását. A tábornok cinikus megjegyzést tesz a látogatóról, mielőtt még szemtől szemben találkoztak volna egymással. Hozzáteszi, mióta hazájában is hírül ment az ő Klagenfurtban történt „nyugdíjazása”, azóta rendszeresen érkeznek szép számmal levelek, és általában ugyanazt beszélnek el: *„Magyarországon ugyanis azt képzelik, hogy én itt a fegyverletételért kapott kincseken ülök, s állandó gyorsfutár jár köztem s a pétervári Téli Palota közt.”*¹² A fogságba eső, a cár közbenjárására egyedül amnesztiát nyerő Görgeyről már a fegyverletétel pillanatában terjedni kezdett az elkeseredett katonák körében, hogy „elárulta a hazát”. Megerősítette ezt Kossuthnak a törökországi Vidinben született, a nemzetközi közvéleménynek szánt, s az egyébként szükségszerű leveretés felelősségét magáról elhárító levele.¹³ Az idegen érkezésének híre már semmilyen pozitív végkifejletű találkozás lehetőségét sem veti fel Görgeyben. Bár feltételezhetően a tábornok cinizmusa csupán vékony álcája reménykedésének, hogy valamilyen isteni kegyelem útján mégis tisztázhatja magát Kossuth vádja alól. A látogatóról azonnal kiderül, hogy főhadnagyi rangban összekötő tisztként szolgált a déli hadseregben. Görgey elkezd faggatni a vendéget a jelenlegi magyarországi állapotokról, a felelet röviden annyit jelentett: a megtorlás szakaszát éli a Magyar Királyság, Haynau tábornoszernagy – a császár megbízásából – a végrehajtója a büntetéseknek. Beszélgetésük a hazafiságról elkanyarodik a katonai lojalitás és Kossuth, illetve legfontosabb tábornokainak elemzésére. Görgey már-már szemrehányó módon kijelenti, hogy az ő katonái között is sokan voltak, akik – látva az orosz hadsereg megrendítő túlerejét –, fontolóra vették, ha helyzetük lehetővé teszi, átállnak az oroszok oldalára. *„Mint a franciák hadüzenete Ausztriának, amelyet Kossuth kormányzó az országgyűlésben is bejelentett. Ebből a nagy légvárcsináló nemzeti tehetségéből a haza atyja sem maradt ki, sőt mondhatjuk, lángelméje ebben is fölülmúlta a legfeszélytelenebb képzelmű halandókat.”*¹⁴ Görgey burkoltan vádolja meg Kossuthot azzal, hogy elhitette a magyarokkal a külső, a franciák általi segítség tényét, miközben ő is tisztában volt azzal, hogy ez nem igaz. Görgey nem Kossuthot, hanem „Kossuth lángelméjét” teszi felelőssé a nemzet félrevezetéséért, mivel ismeri a valódi szándékot, és bizonyos értelemben meg is érti. A felek összeütközése valójában nem a számunkra kedvező hazugság és a keserű valóság különbségéből adódik, hanem Kossuth eszközként használt, majd lassan rögeszmévé váló érzelmi túlfűtöttségéből, emocionalizmusából, és Görgey tiszta tényeken alapuló realizmusából, hideg racionalizmusából. A nemzeti öntudat és a büszkeség párbaja ez a katonai mentalitással. S a nép

file:///C:/Users/Halmaik/Desktop/Hermann%20Róbert%20Görgey_EPA00462_kisebbsegkutatás_2018_02-03_144-161.pdf 2019. 02. 12.

¹² Németh László: Történeti drámák II. kötet: Az áruló; Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1963., 277.o.

¹³ Görgey: áruló vagy áldozat?; 2016. 05. 21.; Magyar Nemzet <https://magyarnemzet.hu/archivum/hetvegi-magazin/gorgey-arulo-vagy-aldozat-3942804/> 2019. 02. 14.

¹⁴ Németh László: Történeti drámák II. kötet: Az áruló; Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1963., 279.o.

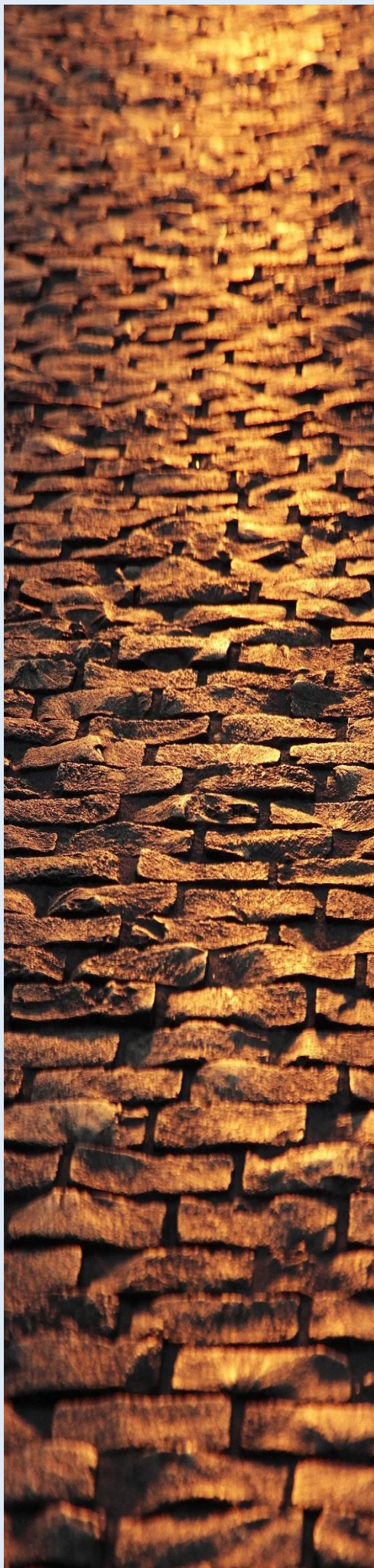
Kossuthot szavazta meg győztesnek, a rideg logikusság helyett a „nemzeti pünkösdi királyságot” választották. Bár a harcban az egyik fél nem volt teljesen tisztességes: Kossuth a vidini levél megjelentetésével egyértelműen a maga javára fordította a dolgok állását, és ehhez még Görgey hadtudományát is a maga használatába vette. „Szegény szerencsétlen hazánk elesett. Elesett nem ellenségeink ereje, hanem árulás s alávalóság által... (...) Azonban Görgeyben mint vezérben egy hibát láttam. Győzni tudott, de nem a győzelmet használni. Megpihent minden győzelem után, mint Hannibal Cannaenál. Minden győzelme taktikai volt, stratégiai eredményű egy sem.”¹⁵ Mindezek ellenére Görgey nem alkot bírálatot Kossuthról, pedig a történetek után jogos lenne, de valamilyen ok miatt mégsem kezdi el – az általa ismert, és valószínűleg nem néhány apróságból álló – Kossuth Lajos hibáinak felsorolását. Ő a stratégia művelője, tisztában van a ténnyel: a jelenlegi helyzetben nem tudja biztos módon cáfolni a rágalmakat, ezért csendben, a vitézi méltóság vaskos álarca mögött túri a támadásokat, míg végül, ha az utókor mérlegre állítja a vádaskodó Kossuth Lajos, és a határozott, megfontolt Görgey Artúr nevét, a győztes az igazság lesz: Görgey igazsága. A tábornok látogatójának egyik megjegyzésére, amely után beszélgetésük expozíciójáról a kibontakozó konfliktus egyre melegebb magja felé haladunk, a felek elkezdik boncolgatni a szabadságharc adatok alapján való értékelését. Görgey szerint az európai forradalmakat látva józan világlátású ember számára csupán álom lehetett a magyar függetlenségi harc sikeressége: „Ehhez, miután Európa forradalmait leverték, valóban nem kellett prófétai ész. S azok közt, akik e harcot, az utolsó asszóig végigvitték, nem egy volt, aki a dolog végét éppúgy látta, mint én.”¹⁶ Az idegesség jeleit lassan egyre inkább szembetűnő módon mutató vendég kétértelmű kijelentést tesz Görgey egyik fontos döntéséről, a váci proklamációról. A kiáltvány célja volt, hogy a törvény szerinti határozattal megőrizze az irányítása alatt álló feldunai hadsereg egységét. Rendeletében az V. Ferdinánd király által szentesített áprilisi törvényekre hivatkozik, mint a küzdelem jogosságát bizonyító dokumentumra. „A Feldunai hadtest hű marad esküjéhez, miszerint Magyarországnak V. Ferdinánd király által szentesített alkotmánya fönntartásáért minden külső ellenséggel határozottan szembe száll. (...) bármely egyezkedésnek az eredményét csak az esetben fogja elismerni, ha az egyrészt Magyarországnak alkotmányformáját, melyre a hadtest megesküdünt, másrészt magának a hadtestnek katonai becsületét biztosítja.”¹⁷ A főhadnagy szerint Magyarországon az emberek úgy hiszik: Ferenc József császár Görgey Artúr sorsáról való ítéletének meghozatalakor a tábornok számára enyhítő körülményként határozta meg az 1849. január 5-én kibocsátott váci proklamációt. A kiáltványban Görgey megfogalmazott egy, a lehetséges béketárgyalások esetén a

¹⁵ Kossuth Lajos: Írások és beszédek 1848-1849-ből: Kossuth levele az angliai és franciaországi magyar követekhez és diplomáciai ügynökségekhez; Budapest, Neumann Kht., 2003.

<http://www.elib.hu/04800/04834/html/kossuth0117/kossuth0117.html> 2019. 02. 18.

¹⁶ Németh László: Történeti drámák II. kötet: Az áruló; Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1963., 281.o.

¹⁷ Oláh András: Görgey és a váci nyilatkozat; Honismeret, 22.évf., 3.sz., 1994., 15.o. http://epa.oszk.hu/03000/03018/00115/pdf/EPA03018_honismeret_1994_03_003-019.pdf 2019. 02. 21.

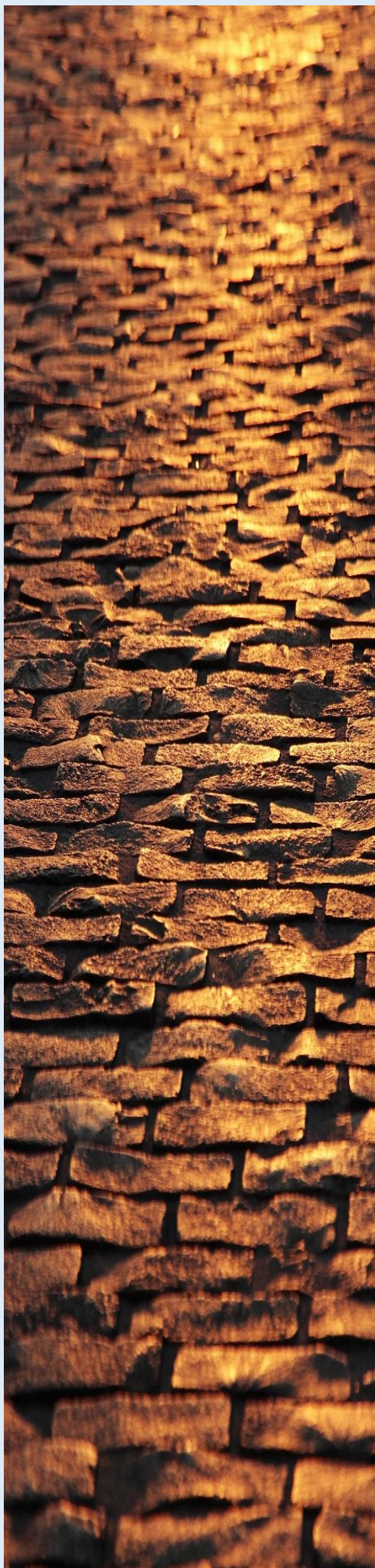
hadseregére vonatkozó pontot: a harcoló felek közti esetleges konvenciót a magyar hadsereg csak abban az esetben hajlandó elfogadni, ha a császár a magyar alkotmánynak mind az emberi, mind az önálló honvédelemre való jogosultságról szóló törvényeit tiszteletben tartja. Kossuth és a kormány nehezményezte a proklamáció negyedik, az egyezkedésről szóló részét. Valószínűleg a kormányzó fejében már ebben az időszakban elkezdett gyökeret verni a gondolat, amely szerint, a szabadságharc bukása esetén, Görgeynek és kiáltványának nem elhanyagolható szerepe lesz. „A negyedik pontot is gyakran emlegetik, mint az árulás bizonyítékát. (...) Csak azt az egyszerű tényt hallgatják el, hogy a magyar parlament 1848. december 31-én az utolsó budapesti ülésén úgy döntött, hogy küldöttséget küld Windisch-Grätzhez, az ellenséges fővezérhez. (...) Görgei semmi mást nem tett, mint tiltakozott egy olyan alku ellen, amely az áprilisi törvények feladását jelenthetné.”¹⁸

A váci proklamáció gyors analízisa után a beszélgetés fokozottabb ütemben halad a végkifejlet irányába. A látogató – habozva ugyan – közli Görgeyvel, hogy abban a hadtestben, ahol főhadnagyként szolgált, az a szóbeszéd terjedt a katonák között, hogy Görgey puccsra készült Kossuth és kormánya ellen, és diktátorrá kívánt válni. A tábornok őszintén beismeri: Kossuth némely döntését túlon túl radikálisnak, olykor meggondolatlanak és értelmetlennek vélte, például a függetlenségi nyilatkozatnak a Habsburg-ház detronizációját kimondó pontjait. „Hogy fegyverrel verjem szét az országgyűlést, s fogjam el Kossuthot. Nem tagadom, hogy a trónfosztó javaslat után megfordult ez is a fejemben.”¹⁹ Görgey Kossuthról alkotott képe ezzel a kijelentéssel még mélyebb és komplexebb szintre került. A személyes érzelmek, tapasztalatok és a sértett büszkeség által kovácsolt Kossuth-kép ezúttal politikai megközelítést kap. A váci rendeletben olvasható egyezkedésről szóló részlet felidézve Görgey nem vádlóan, de felettébb szemrehányó módon közli látogatójával, hogy lényegében maga Kossuth volt az, aki – ugyan teljesen titokban – ajánlatot tett az ellenségnek, nem az osztrák felségnek, hanem valódi legyőzőjüknek: az orosz cárnak kínálta fel a magyar koronát. Görgey már több alkalommal nevezte Kossuthot a valóságot megtagadó népi bálványnak, mivel a tábornokban valószínűleg erősebb volt a tisztelet és a megbecsülés az iránt, aki lehetőséget nyújtott számára, hogy hadvezérként váljon halhatatlanná. Jóllehet nem ezzel a szándékkal tette meg őt főparancsnoknak, de a kinevezés tekinthető a bizalom és a tehetség elismerésének.

Az egyre gyanúsabb szándékú vendég lassan kezdi felfedni érkezésének valódi célját: ki akarja csalni Görgeytől azt a pénzt, amit a feltételezések szerint az ellenségtől kapott, amiért a kezükre játszott. A látogató szinte már elképesztő precizitással felépített kétszemélyes verbális koncepciót folytat Görgeyvel, a vádlottal. Aprólékosan, egyre súlyosabb kérdéseket és vádakot fogalmaz meg számára, s mindezt egyfajta egyszerű közvetítőként tálalva, ezáltal a tábornok tudtára adva, hogy hazájában miként vélekednek róla. Idővel egyre

¹⁸ Lőrincz Miklós: Görgei tábornok váci proklamációja, 2015. 01. 05., Patacsi Pilvax <http://patacsipilvax.hu/?p=53777> 2019. 02. 21.

¹⁹ Németh László: Történeti drámák II. kötet: Az árulás; Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1963., 282.o.

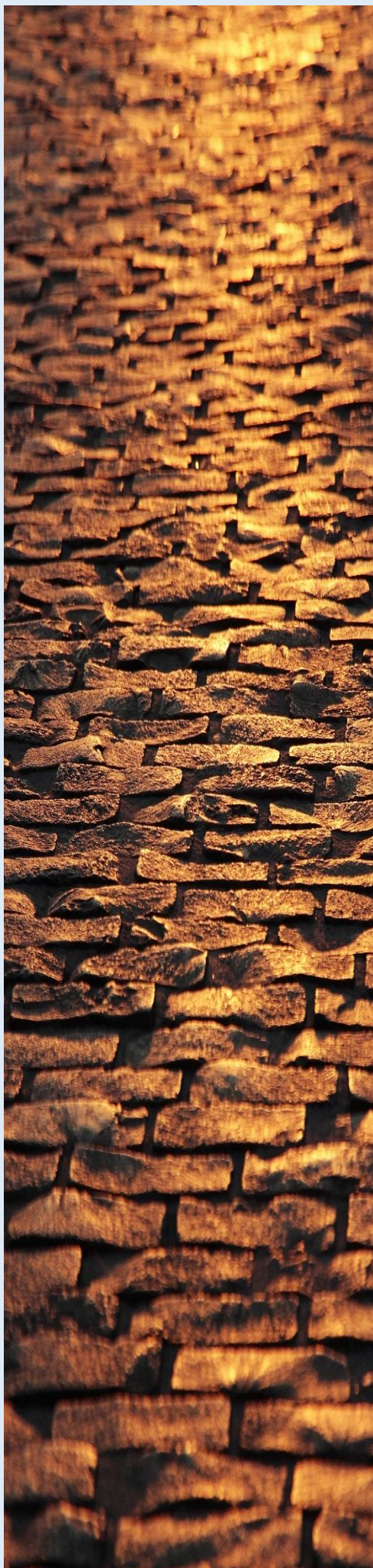
inkább türelmetlenül tereli a beszélgetést a haszon és a pénz irányába, miközben gondosan igyekszik leépíteni, majd teljesen lerombolni Görgey önazonos jellemét, és a rangbeli különbségekből adódó fölényétől megfosztani. Mivel az ember, ha áruló: lehet főtiszt vagy akár király is, alávalóbb lesz minden másnál. Ám Görgey ezt átlátva felelőből kérdezővé válik, ezzel megfordítva a főhadnagy bűnös szándékát szolgáló dialógus menetét. „*Sokkal kisebb hibának tartom, ha engem a haza eladásában ártatlanul elmarasztal, mintha a hazáját eladót valóban nem ítéli el.*”²⁰ A látogató hazafias érzelmét emeli a középpontba, és ezzel sarokba szorítja, így visszanyeri erkölcsi fölényét az állítólagos pénzt tőle kicsalni akaróval szemben. Miután a vendég a beszélgetésbe belecsempészi – a klagenfurti ház nézegetésével leplezve – a tábornok jómódjának és a kettejük közti anyagi különbség tényét, s óvatosan megsejteti, hogy ezt az átléphetetlennek tűnő határt jobb lenne szűkíteni. Vagyis célozgat rá, hogy ossza meg vele a Paskievics hercegtől kapott júdáspénzt, amit „a haza eladásával szolgált meg.” (Paskievics valóban adott ötszáz félimperial, majd ötszáz imperial aranyat az utazási költségekre, de Görgey a pénz egy részét szétosztotta a katonák között). Görgey ráförmed, nem tűri tovább ezt a becsületsértő magatartást; valószínűleg a seregében effajta viselkedésért hadbírótság elé állította volna a katonát, még akkor is, ha az illető tiszt. „*Épp az volt a baj, hogy abba a honvéd atillába sok olyan ember bújt bele, akinek nem a bőre volt cigány, hanem a szíve. A jó Lenau²¹ nemhiába tette hazánkat mint a cigányok országát halhatatlanná.*”²² Németh László itt többek között valószínűleg Nikolaus Lenau *A három cigány* (1837/38, fordította Kosztolányi Dezső) című költeményére gondolhatott, amely a magyar nemzet korabeli élményvilágát romantikus módon a cigányság sztereotípiáján keresztül láttatja. „*Három cigányt láttam egyszer / öreg fűzfá alatt, (...) Egyik hegedült magában, (...) Másik, pipával agyarán, / bámulta a füstöt, (...) A harmadik lágyan aludt, / a cimbalma kint állt. // Cifra-foltos rossz ruhája / volt itt mindahánynak, / de ők jajnak, földi bajnak / mégis fittyet hánynak. // Tőlük tudom, hogy az élet / bús torát hogy üljük: / elfüstöljük, elalusszuk / és elhegedüljük.*”²³ A vers a cigányzene jellegzetes hangszerein keresztül mutatja be mulatozó, zenélő, öncélúan szemlélődő és álmodozó, lustálkodó életmódjukat, amely jellemző a magyar néplélekre is. Az egyik cigány, aki – minden mást kizárva, csak hegedül –, jellemezheti a magyarság belső széthúzását is: nem tudnak egységes zenekarként együttműködni. Az egyén csak a maga

²⁰ Németh László: Történeti drámák II. kötet: Az áruló; Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1963., 283.o.

²¹ Nikolaus Lenau (1802–1850): A német romantika egyik legnagyobb lírikusa. Tanulmányait a pozsonyi Jogakadémián, a Bécsi Egyetemen és a Heidelbergi egyetemen folytatta. Lenaut a német nyelvterületen túl is jelentékeny korszerű lírikusnak fogadták el, majd az epikus költészetben is fontos maradandó műveket alkotott. <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/IrodalmiArckapcsarnok-hegedus-geza-irodalmi-arckepcsarnok-1/vilagirodalmi-arckepcsarnok-9B9/nikolaus-lenau-18021850-DCC/?list=eyJxdWVyeSI6ICJsZW5hdSJ9> 2019. 02. 23.

²² Németh László: Történeti drámák II. kötet: Az áruló; Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1963., 285.o.

²³<https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Verstar-verstar-otven-kolto-osszes-verse-2/kosztolanyi-dezso-19890/ausztria-1B2EA/harom-cigany-1B2EB/> 2019. 02. 23.

öröme játszik, hasonlóan a korabeli arisztokrácia jelentős részéhez, aki csak a saját hasznát kereste. A másik csak passzívan pipázik, nem talál magának semmiféle tennivalót. A harmadik pedig cimbalma mellett álomra hajtotta fejét. A cigányság tehát itt a magyar nemzet metonímiája: térbeli és rész-egész értelemben is helyette áll. A cigány jelző Németh László mondatában a lustaságot, a nemtörődömséget jelenti, méghozzá származástól, bőrszíntől függetlenül. A cigány szó itt tehát metafora, nem faji, hanem erkölcsi kategória, ami bárkire érvényes lehet a cselekedetei, értékrendje, magatartása alapján, függetlenül attól, hogy minek vallja magát, vagy minek látják, láttatják mások. A dialógus tetőpontja után gyors a végkifejlet: a két férfi szinte már ordítva vág egymás fejébe súlyos vádak. Görgey leleplezi az idegen önző tervét, miszerint kérni akar a hitszegéséért kapott pénzből. A látogató a tábornok szemébe mondja, hogy mindenki tisztában van árulásával, mert egyértelmű: a becsületes és hazafi generálisok mind Aradon várnak ítéletre, míg Görgey tábornok klagenfurti villájában pihen. Ezután George, a ház ügyesen barkácsoló inasa ura parancsára határozottan kikíséri a nemkívánatos vendéget.

Görgey Artúr a magyar történelem egyik legrejtélyesebb és legtöbb vitát kiváltó alakja. Szerepe a szabadságharc körül kialakult kultuszban és a nemzeti öntudat revíziójában vitathatatlan. Kossuthtal való konfliktusa számos tudóst és művészt terelt a kíváncsiság ösvényéről a megismerés és az újra értelmezés felé. Németh László drámája ezek közül is kiemelkedő jelentőségű. Történelmi lényeglátással és lélektani hitelességgel ütköztette egymással Kossuth és Görgey eszményét, a két nagyformátumú történelmi személyiség alkatát, amelyben közvetlenül érzékelhetővé teszi a felek motivációját és a rendelkezésükre álló eszköztárat. Nem csupán két ember, hanem két egészen eltérő világlátás találkozása zajlik a színen: az érzelem és az értelem drámai konfliktusa vívja feloldhatatlan küzdelmét. Németh László a párbeszédekben megszemélyesíti és megeleveníti a szabadságharc történelmét, és a néző/olvasó számára a maga összetettségében teszi közvetlenül is átélhetővé és értelmezhetővé az eseményeket, amelyre ilyen módon a történettudomány sem képes, csak a művészet. Valószínűleg a Görgey-kérdés sem fog mindenki számára elfogadható módon lezárulni, de a történelmi vitáknak ez a természete. Németh László azokra a kérdésekre keresi a választ, amelyek Görgeyben lejátszódtak, és amelyek Kossuthot, a nemzet „lelkiismeretét” az ő árulóvá történő kikiáltására rábírták. Abban, hogy áruló volt-e vagy sem, a szerző nem foglal állást, mert az ő igazi célja a kérdés feltevése, amely nem más, mint a mű teljes szövege. Ez maga a példázat, amely gondolkodásra készítet.

A tanulmány a Németh László Országos Középiskolai Tanulmányíró Pályázaton III. helyezést ért el

*Gimnáziumi felkészítő tanára: Simon Ferenc
Magyartanárai a Szőnyiben: Kenézné Józsa Gabriella (1-4. oszt.) és Vajda Enikő (5-8. oszt.)*

Epilógus: Egy Szőnyi síríratról

Mielőtt magáról a feltételezhetően Szőnyi Benjámintól írt síríratról beszélnék, felvázolnám, milyen körülmények között született, majd tűnt el az Ótemplom faláról. A történet rekonstruálására Szeremlei Sámuel 1880-ban született és lejegyzett beszédét használom.²⁴

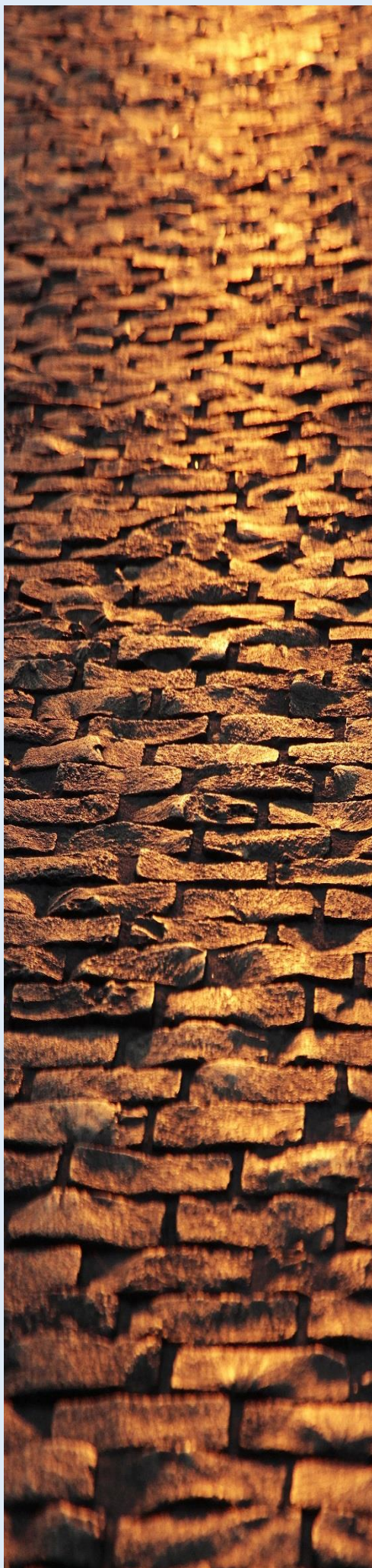
1880-ban egy gránitba vésett emléktáblát helyeztek el a református Ótemplom falán. Az emléktáblára három vásárhelyi lelkipásztor neve került fel, akiknek sírhelyét az Ótemplom közvetlen közelében feltételezik.

A táblán szereplő első név Füredi Mihályé, aki 1732-ban, 36 évesen (szerk. megjegyzése: Szeremlei írásában 1730-ban érkezett, akkor 46 évesen szerepel) került Vásárhelyre Berekböszörményből, 4 éves lelkészi gyakorlattal a háta mögött. Nagy hangjáról az hírelett, „*hogy mikor a tarjáni tóparton a szélső udvarokban halottat prédikált, előadását a tó túlsó partján legeltető barompásztorok is meghallhatták.*” Az 1723-ra felépült Ótemplom az ő idejében kapta meg számos bútorzatát. 1741-1742 során készül el a templomot övező fal. 1749 és 1767 között esperesi tisztséget is ellátott, mindvégig hűen szolgált a vásárhelyi gyülekezetét. 1768-ban hunyt el, 72 éves korában.

A második név Szőnyi Benjáminté, aki Vecsei György lelkész halála után érkezett Vásárhelyre 1743 tavaszán, egyenesen iskolájából, a Debreceni Kollégiumból. Érkezése után a fiatal lelkipásztor egy évet külföldi tanulással (peregrináció) töltött. Az általa véghezvitt félévszázadnyi szolgálat magán viseli a kor történelmi viharait, de egyben lehetőséget teremtett alkotó elméjének és lelkének kibontakozására is. Szeremlei Sámuel így ír népszerű művéről, a Szentek Hegedűjéről: „(...) *Vásárhelyen alig volt jóra való református*

²⁴ Szeremlei Sámuel: Beszéd a h.-m.-vásárhelyi ref. Ótemplom mellett nyugvó régi lelkészek emléktáblája feállításakor; Hódmezővásárhelyi Református Egyház, Hódmezővásárhely, 1880. szeptember, Internetes forrás: https://mandadb.hu/tetel/686655/Beszed_a_hmvasarhelyi_ref_Otemplom_mellett_nyugvo_regi_lelkeszek_emlektablaja_feallitasakor 2019. május 6.

család, melynek kebelében e derék mű meg ne lett volna, mely eképp több száz éven át volt az isteni félelemnek és tiszta erkölcsnek terjesztője népünk között.”

A harmadik lelkész Füredi Sándor - Füredi Mihály fia - 1739-ben látta meg a napvilágot. Apja halála után (1768) választották meg lelkésznek. Családi kapcsolat kötötte össze Szőnyi Benjáminnal, ugyanis második felesége Szőnyi lánya, Judit lett. Korán, életének 56. évében hunyt el 1795-ben. Egészségi állapotának végzetes megromlásában a városi előljárók részéről a személyét ért támadások is szerepet játszhattak.

Nem ez volt az első sírfelirat (epitaphium), ami az itt nyugvó lelkészekre emlékeztetett. Korábban három hársfatáblából készült sírfelirat függött a templom külső falán, amiknek az állapota az idő viszontagságai közepette leromlott, az egyik közülük teljesen elkorhadt. A fa sírfeliratokat az 1871-ben történt meszelés alkalmával távolították el. Az említett meszelés során semmisült meg az a Szőnyi Benjáminnak tulajdonított sírirat is, amire szeretnénk most felhívni a figyelmet. A sírirat az 1768-ban elhunyt Füredi Mihályra emlékeztetett, a lelkész halála és a sírirat eltűnését okozó meszelés között 97 év telt el. Azt nem tudjuk, hogy pontosan mikor és milyen formában került az Ótemplom falára a sírirat.

A sírirat szövege az alábbi:

*„Tiszteletes lelki atyjának,
Épületes tanítójának.
Kedves és kegyes pásztorának,
A békési ven. tractus 22 eszt. seniorának
Meghidegedett testét
itt temette el
Siralommal és reménységgel
A h.-m.-vásárhelyi egész nyáj.
A reform. szent eklézsia
Örök emlékezetben tartván
Maradékaival is tartatván
Harminczhat esztendőig tartott
S Istentől megáldott
Hűséges szolgáját.
Élt hetvenkét esztendőt
Hittel, szeretettel, reménységgel.”*

Sulyok Csaba

